

2025-03-26

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93)

Ju2024/02655

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) har uppmanats att yttra sig över innehållet i rubricerat betänkande.

Nämnden har granskat förslagen främst med utgångspunkt från sin uppgift att ur ett rättssäkerhets- och integritetsskyddsperspektiv utöva tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet. Med den utgångspunkten uttalar sig nämnden om utredningens förslag avseende biometrisk information från barn, hemliga tvångsmedel mot barn, ett snabbare beslutsförfarande för vissa hemliga tvångsmedel och underrättelseskyldighet till nämnden (kap. 11, 13–14, 16 och 19).

Övergripande synpunkter

Möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att använda hemliga tvångsmedel har utökats drastiskt de senaste fem åren.¹ Flera lagändringar som utvidgar möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel och behandla personuppgifter inom brottsbekämpningen har också beslutats men ännu inte trätt i kraft.² Nämnden har vid flera tillfällen påtalat att utvecklingen är oroande utifrån de intressen som nämnden har att bevaka.³ Samtidigt har näm-

¹ Se bl.a. prop. 2022/23:126 Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott, prop. 2023/24:108 Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden och prop. 2023/24:117 Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott.

² Se bl.a. prop. 2024/25:65 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen, prop. 2024/25:37 Biometri i brottsbekämpningen, prop. 2024/25:51 Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott och prop. 2024/25:93 Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande.

³ Se nämndens yttrande den 18 oktober 2023 över betänkandet Biometri - för en effektivare brottsbekämpning (SOU 2023:32) (dnr 95-2023) och den 25 mars 2024 över betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78) (dnr 187-2023) och däri gjorda hänvisningar.

den förståelse för det över tid ökande samhällsproblemet med i vissa fall mycket unga lagöverträdare som gör sig skyldiga till synnerligen allvarlig brottslighet.

I betänkandet föreslås nu ytterligare utökade möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att använda hemliga tvångsmedel och behandla personuppgifter. Samtidigt finns det både pågående utredningar och redan lämnade förslag som kan påverka regleringen på området. Det medför svårigheter för nämnden att överblicka konsekvenserna av utredningens förslag. Nämnden utgår från att regeringen i det fortsatta lagstiftningsarbetet beaktar de förslag som lämnats av Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare, särskilt förslaget om sänkt straffbarhetsålder,⁴ och förslagen som kommer att lämnas av Straffreformutredningen senare i vår. Nämnden vill betona att den bedömning av utredningens förslag som redovisas i detta yttrande utgår från de straffskalor och den straffbarhetsålder som gäller enligt dagens reglering.

Utredningens förslag för med sig ökade risker för integritetsintrång för barn och bör genomföras endast om det finns tungt vägande skäl för dem. Regleringen måste också vara väl avvägd vad gäller nyttan med åtgärderna i förhållande till de integritetsintrång som åtgärderna medför. Med dessa utgångspunkter utvecklar nämnden sin bedömning av respektive förslag under rubrikerna nedan.

Förslagen om biometrisk information från barn

Nämnden anser att utredningen har presenterat väl avvägda bedömningar och förslag om användning av biometrisk information från barn. Förslagen begränsas enligt nämnden till situationer där behovet av att behandla biometriska uppgifter är så pass tungt vägande att det intrång i barnets integritet som behandlingen innebär kan anses proportionerligt.

Nämnden instämmer vidare i utredningens bedömning att det inte bör vara tillåtet att jämföra biometriska uppgifter från brottsutredningar med motsvarande uppgifter om barn som är under 15 år som finns i register som inte förs i brottsutredande syften. En annan ordning vore inte proportionerlig och skulle gå emot den restriktivitet som bör gälla för lagstiftning som tillåter intrång i barns integritet.

⁴ Se betänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11).

Förslagen om hemliga tvångsmedel mot barn

Användning av hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år innebär en principiell förändring. Mot bakgrund av brottsutvecklingen, såsom den beskrivs i utredningen, ifrågasätter nämnden dock inte behovet av att kunna använda hemliga tvångsmedel för att utreda, och i viss mån förebygga och förhindra, vissa allvarliga brott som begås av barn under 15 år. Nämnden anser att utredningens förslag är väl avgränsade i fråga om vilka brott som ska kunna föranleda användning av hemliga tvångsmedel mot barn.

Gällande den föreslagna lagtexten i 36 g § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) vill nämnden framföra följande. Av bestämmelsen framgår att om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått vissa brott, får bl.a. hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. rättegångsbalken (RB) användas för att utreda brottet. Avsikten är att kravet på att barnet ska vara skäligen misstänkt ska utesluta användning av hemliga tvångsmedel mot ett barn i den åldern i syfte att utreda vem som kan misstänkas för brott.⁵ Nämnden menar att den föreslagna ordalydelsen emellertid öppnar för en möjlighet att använda hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 b och 19 b §§ RB för att hitta ytterligare skäligen misstänkta inom ramen för en utredning enligt 31 § LUL. Enligt nämnden bör det tydligare framgå av lagtexten vilka tillstånd enligt 27 kap. RB som får meddelas med stöd av bestämmelsen.⁶

För att möjliggöra en effektiv tillsyn bör nämnden underrättas om samtliga beslut om hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år, även de som fattas med stöd av lagen om (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Bestämmelsen i preventivlagen om underrättelseskyldighet till nämnden bör kompletteras i enlighet med detta.

Slutligen anser nämnden i likhet med utredningen att regleringen ska tidsbegränsas och bli föremål för noggrann utvärdering.

⁵ Se utredningens författningskommentar till den föreslagna 36 g § LUL.

⁶ Jfr. utformningen av de föreslagna bestämmelserna om hemlig dataavläsning mot barn under 15 år.

Förslaget om ett snabbare beslutsförfarande för vissa hemliga tvångsmedel

Frågan om det är lämpligt att knyta tillstånd till bl.a. hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation till en person har, som utredningen redogör för, varit föremål för bedömning i flera lagstiftningsärenden och besvarats nekande. Nämnden anser, av de skäl som utredningen anför, att en sådan ordning inte ska införas.

Det problem som föranleder de brottsbekämpande myndigheternas önskemål att kunna knyta tillstånd till en person är framförallt den fördröjning som uppstår från det att en ny teleadress/kommunikationsutrustning eller ett nytt informationssystem som den misstänkte använder har identifierats till dess att ett nytt beslut avseende den nya teleadressen fattats och verkställighet kan påbörjas. I betänkandet beskrivs att fördröjningen, enligt Polismyndigheten, är några timmar i de fall åklagare fattar ett interimistiskt beslut. Nämnden har förståelse för att ärendena är tidskritiska och att det är av största vikt att verkställighet på den nya teleadressen påbörjas omgående. Av betänkandet framgår dock inte vilka organisatoriska eller andra åtgärder som gjorts av de brottsbekämpande myndigheterna för att försöka minska tidsglappet. Alla möjligheter att inom ramen för nuvarande lagstiftning minska fördröjningen vid byte av teleadress bör enligt nämnden vara uttömda innan det kan komma i fråga att införa nya bestämmelser om beslutsfattandet som innebär större risker ur ett integritetsskyddsperspektiv och ytterligare komplicerar regleringen.

Nämnden vill därutöver tillägga följande. Enligt förslaget ska en särskilt utpekad befattningshavare få fatta tillfälliga beslut om hemliga tvångsmedel under vissa förutsättningar. Nämnden ställer sig undrande till om det föreslagna förfarandet bidrar till ökad flexibilitet och snabbare beslut än dagens ordning med interimistiska åklagarbeslut.

Slutligen noterar nämnden att frågan om en effektivare tillståndsprocess är föremål för ny utredning.⁷ Mot bakgrund av de synpunkter som redovisats ovan anser nämnden att förslaget om ett snabbare beslutsförfarande bör anstå till dess den mer övergripande översynen är genomförd.

För det fall att utredningens förslag om ett snabbare beslutsförfarande ändå genomförs instämmer nämnden i utredningens bedömning att åklagaren ska

⁷ Se dir. 2025:12.

underrätta nämnden om samtliga tillfälliga beslut. I betänkandet saknas dock förslag på en sådan reglering. Nämnden anser att det vore lämpligt att all underrättelseskyldighet till nämnden regleras på ett likartat sätt och på samma nivå inom normhierarkin.⁸

Förslaget om underrättelseskyldighet till nämnden

Nämnden ser mycket positivt på utredningens förslag att åklagare, och inte domstolar, ska fullgöra skyldigheten att underrätta nämnden om beslut om hemlig dataavläsning och beslut som rör det utvidgade tillämpningsområdet i preventivlagen. Som nämnden tidigare har framhållit skapar en sådan ordning bättre förutsättningar för att underrättelseskyldigheten ska kunna utgöra ett reellt led i efterhandskontrollen.⁹

Detta yttrande har beslutats av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. I beslutet har Eva Melander Tell (ordförande), Anti Avsan, Anna Ekström, Matheus Enholm, Jon Karlfeldt och Helene Odenjung deltagit.

Föredragande har varit Lovisa Widerström och Kristina Tillander.

Eva Melander Tell

⁸ Viss underrättelseskyldighet är reglerad i lag, se preventivlagen och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Viss underrättelseskyldighet är reglerad i förordning, se 14 b § förundersökningskungörelsen (1947:948).

⁹ Se nämndens yttrande den 25 mars 2024 över betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78) (dnr 182-2023).